

LGBTIQ ljudska prava

1. Značenja i objašnjena LGBTIQ+ ljudskih prava

Ljudska prava

Terminologija

Razlika između ljudskih prava i LGBTIQ+ ljudskih prava

2. Povijest LGBTIQ+ ljudskih prava

Borbe za prava LGBTIQ+ zajednice

Međunarodni instrumenti za zaštitu LGBTIQ+ ljudskih prava

3. Specifična područja LGBTIQ+ ljudskih prava

Pravo na izražavanje seksualne i rodne identifikacije

Pravo na obitelj i brak

Pravo na zaštitu od nasilja i diskriminacije

Pravo na pristup zdravstvenim uslugama

4. Diskriminacija i nejednakost

Oblici diskriminacije s kojima se LGBTIQ+ osobe suočavaju

Stereotipi i predrasude

Nejednakost u pristupu zdravstvenoj skrbi, obrazovanju i zapošljavanju

5. Aktivizam i promicanje LGBTIQ+ ljudskih prava

Studije slučaja i primjeri najbolje prakse

Uloga mladih u promicanju prihvatanja seksualne i rodne različitosti

Kako se uključiti i podržati LGBTIQ+ prava u svojoj zajednici

6. Kronologija razvoja LGBTIQ ljudskih prava

7. Materijali i literatura

1. Značenja i objašnjenja LGBTIQ+ ljudskih prava

Ljudska prava su temeljna prava i slobode koja pripadaju svim ljudima, bez obzira na njihovu rasu, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo opredjeljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovinu, rođenje ili drugi status.

Ona proizlaze iz dostojanstva svake osobe odnosno iz univerzalnih moralnih i etičkih načela i predstavljaju mehanizam zaštite pojedinca od zloupotrebe vlasti, državne represije i diskriminacije.

[Opća deklaracija o ljudskim pravima \(1948.\)](#) je prvi sveobuhvatni instrument zaštite ljudskih prava. Nastala je nakon što je svijet bio pogođen dvama svjetskim ratovima u kojima su milijuni ljudi ubijeni, ranjeni, gladovali, ostali bez domova. U 30 članaka postavljena je norma kojom države potpisnice preuzimaju obavezu štititi svakog svog građanina. Donijela ju je Opća skupština UN-a 10. prosinca. Taj se dan obilježava kao MEĐUNARODNI DAN LJUDSKIH PRAVA.

Ideja o ljudskim pravima javlja se još u antičkoj Grčkoj, kao ideja o prirodnom pravu čovjeka. Velika povelja slobode je prvi primjer uspješnog ograničavanja prava nekog suverena. Potpisao ju je engleski kralj Ivan 1215. godine.

Važni primjeri u razvoju pravnog reguliranja ljudskih prava su američka Deklaracija o nezavisnosti iz 1776. godine te iz 1789. godine francuska Deklaracija o pravima čovjeka i građanina.

Opća skupština UN-a donijela je i [Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima \(1966.\)](#) i [Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima \(1966.\)](#).

[LGBTIQ terminologija](#)

LGBT, LGBTI, LGBTQ ili LGBTIQ+ osobe:

Okvirni termin koji opisuje osobe koji se identificiraju kao lezbijke, gejevi, biseksualci/ke i transrodne osobe (i interpolne osobe u slučaju korištenja slova "I"). Slovo „Q“ odnosi se na osobe koji se identificiraju kao queer ili „questioning“ (koje propituju). Akronim može uključivati i dodatna slova kako bi pokrio druge identitete koji se ne konformiraju dominantnim društvenim normama za seksualnu orijentaciju i rodne identitete i ekspresije.

Ponekad se umjesto termina “osobe” koristi termin “zajednica” (LGBTIQ+ zajednica). Korištenje termina “zajednica” ne znači da se sve LGBTIQ* osobe međusobno poznaju ili da dijele jednake stavove i vrijednosti.

Rod:

Set kulturnih identiteta, ekspresija i uloga – koje se kodificiraju kao ženstvene ili muževne – koje se pripisuju osobama prema interpretaciji njihovih tijela, pogotovo spolnih i reproduktivnih obilježja. Budući da je rod društveni konstrukt, moguće je odbiti ili modificirati pripisanu kategoriju i razviti nešto što više i/ili pravilnije odgovara osobi.

Rodna binarnost: Društveno konstruiran sistem koji rod vidi kao opreku dvije kategorije, “muško” i “žensko”, i odbija postojanje ijednog drugog roda. Binarni sistem roda netočan je jer ne uključuje raznolikost rodnih identiteta ni rodnih ekspresija svih osoba. Binarni sistem roda diskriminira pojedince koji se ne konformiraju dominantnim društvenim rodnim normama.

Rodni identitet: Način na koji se osoba identificira s obzirom na rod. Rodni identiteti mogu uključivati „muško“, „žensko“, „androgen/a“, „transrodan/na“, „genderqueer“ i mnoge druge nazive, ili kombinaciju termina.

Rodno izražavanje: načini (npr. ponašanje, odjeća) pomoću kojih osoba odabire komunicirati svoj rod sebi i/ili drugima.

Željeni (gramatički) rod: Gramatički rod riječi (poput glagola, zamjenica i pridjeva) koji osoba želi da se koristi u odnosu na nju. Tradicionalni primjeri uključuju ženski gramatički rod za žene i muški gramatički rod za muškarce. neke osobe preferiraju kombinacije gramatičkih rodova, ili potpuno izbjegavanje rodnog korištenja riječi.

Seksualna orijentacija:

Unutarnji osjećaji o tome koji rod ili rodovi osobu emotivno i/ili fizički privlače.

ako osobu privlači njezin rod, ona se često identificira kao “homoseksualna”

ako osobu privlači rod drugačiji od njezinog, ona se često identificira kao “heteroseksualna”

ako osobu privlači njezin rod i rodovi drugačiji od njezinog, ona se često identificira kao “biseksualna”

Neke osobe se identificiraju i drugačije, poput „gej“, „lezbijke“, „panseksualci“, “aseksualci”

„kvir“, „strejt“ i na mnoge druge načine.

Izlazak iz ormara ili coming out:

Dugotrajan proces koji LGBTIQ+ osoba prolazi u prepoznavanju vlastite seksualne orijentacije i/ili rodno identiteta i ekspresije te dijeljenje spoznaje o identitetu s drugima.

Biseksualna osoba: Osoba koju emocionalno i/ili fizički privlači više rodova. Na primjer, osoba koju privlače neki muškarci i neke žene.

Cisrodna osoba: Osoba čiji su rodni identitet i ekspresija u skladu s rodnom koji im je pripisan rođenjem. Cisrodna osoba može biti homoseksualna, heteroseksualna, biseksualna ili neke druge seksualne orijentacije. Prefiks “cis” dolazi iz latinskog jezika (“s ove strane”), i koristi se u terminologiji zbog suprotnog značenja latinske riječi “trans” (“preko”, “s druge strane”).

Gej: Osoba koju emocionalno i/ili fizički privlače neke osobe istog roda. „Gej“ često opisuje muškarca kojeg emocionalno i/ili fizički privlače drugi muškarci. Riječ „gej“ ne bi trebala opisivati sve lezbijke, gejeve, biseksualce i transrodne osobe; termini poput „LGBTIQ+ osobe“ su točniji i inkluzivni.

Rodna nekonformnost ili rodna varijantnost: Osoba čiji rodni identitet i/ili rodna ekspresija ne odgovaraju rodu koji joj je pripisan rođenjem. Osobe koje se identificiraju kao „rodno nekonformisti“ ili “rodno varijantne“ se mogu, ali i ne moraju, identificirati i kao „transrodne“.

Nebinarna osoba: Osoba čiji se rodni identitet i/ili ekspresija ne podudaraju s rodnom koji joj je pripisan rođenjem. Nebinarne osobe se također mogu, ali ne moraju identificirati kao „transrodne“.

Bezrodna osoba: Osoba koja ne osjeća prisustvo vlastitog roda ili ne smatra važnim svoj osjećaj roda. Bezrodne osobe često sebe ne vide ni kao muškarca ni kao ženu, ili kao oboje. Ponekad se identificiraju i kao rodno neutralne osobe. One se također mogu, ali ne moraju identificirati kao „transrodne“.

Heteroseksualna osoba: Osoba koju emocionalno i/ili fizički privlače neke osobe drugog roda (specifično, cis/trans muškarac kojeg privlače neke cis/trans žene ili cis/trans žena koju privlače neki cis/trans muškarci).

Homoseksualna osoba: Osoba koju emocionalno i/ili fizički privlače neke osobe vlastitoga roda. Mnoge osobe preferiraju termine „lezbijka“ ili „gej“.

Interspolna osoba: Ovaj okvirni termin opisuje osobe koje su rođene s reproduktivnim i/ili spolnim karakteristikama koje ne odgovaraju medicinskim definicijama za muško i žensko.

Lezbijka: Termin koji se često koristi za cis/trans ženu koju emocionalno i/ili fizički privlače neke cis/trans žene.

Kvir/Queer: Krovni pojam koji obuhvaća svaku seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili rodnu ekspresiju koja se ne konformira dominantnim društvenim normama. Iako ga danas mnoge LGBTI osobe koriste kao neutralan ili čak pozitivan naziv, „queer“ se kroz povijest koristio kao pejorativ.

Questioning/Koja propituje: Osoba koja je u procesu razumijevanja i propitivanja svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta i ekspresije.

Transrodna osoba: Osoba čiji se rodni identitet i/ili ekspresija ne podudaraju s rodnim identitetom koji joj je pripisan rođenjem. „Transrodnost“ se često koristi kao krovni pojam za velik broj identiteta vezanih za rodni nekonformizam.

Dugine obitelji: U medijima se pojam ‘dugine obitelji’ često koristi za opisivanje lezbijskog ili gej para s djecom. U širem smislu, može opisati obitelj u kojoj je barem jedan roditelj transrodna, interspolna, lezbijka, gay, biseksualna ili queer osoba. Postoje različite varijante dugine obitelji:

- lezbijski par koji je ostvario roditeljstvo pomoću donacije sperme
- queer par koji se brine o udomljenoj djeci

- interpolni single roditelj koji se brine o posvojenoj djeci
- ženski lezbijski par i muški gej par koji u dogovoru postanu roditelji (tzv. co-parenting)
- heteroseksualna single majka koja ima dijete u dogovoru s prijateljem homoseksualcem
- cisbiseksualna žena koja ima djecu iz prethodne veze s cishetero muškarcem, a trenutno je u vezi sa ženom
- i mnoge druge mogućnosti!

Co-parenting: ili suroditeljstvo je termin za roditelje koji zajedno preuzimaju socijalizaciju, brigu i odgoj djece za koju dijele odgovornost, prema dogovoru između samih roditelja. Co-parenting odnos između odraslih osoba razlikuje se od intimnog odnosa između dvije odrasle osobe po tome što je usredotočen isključivo na dijete. U kontekstu duginih obitelji, često se odnosi na ženski lezbijski par i muški gej par koji se odluče na roditeljstvo u dogovoru, no može se odnositi i na istospolni par koji se s trećom osobom odluči na roditeljstvo, ili gej muškarca i lezbijku, u kojem će se svi uključeni brinuti o djetetu, opet sukladno dogovoru između uključenih odraslih osoba.

Heteroseksizam: Sistem potlačivanja koji povlašćuje heteroseksualne osobe na štetu lezbijki, gej i biseksualnih osoba. Heteroseksizam se može iskazati kao homofobija ili bifobija; diskriminacija lezbijki, gej ili diskriminacija biseksualnih osoba.

Transfobija: Sistem potlačivanja koji se iskazuje kroz diskriminaciju transrodnih i rodno varijantnih osoba.

Razlika između ljudskih prava i LGBTIQ+ ljudskih prava

Ljudska prava i LGBTIQ+ ljudska prava dijele istu osnovnu svrhu: zaštitu prava i slobode svih ljudi, neovisno o njihovoj seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, ili bilo kojoj drugoj osobnoj karakteristici. LGBTIQ+ ljudska prava se ne suprotstavljaju i ne nadmašuju ljudska prava općenito, već ih nadopunjuju tako što produbljuju zaštitu i jednakost za sve ljude. Ljudska prava i LGBTIQ+ ljudska prava svakako imaju sličan temelj u zaštiti prava i sloboda svih ljudi, ali postoji razlika u njihovom fokusu. Dok su ljudska prava širi pojam koji obuhvaća prava svih ljudi bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, LGBTIQ+ ljudska prava su specifično usmjerena na zaštitu i promicanje prava na osnovu seksualne i rodne pripadnosti, fokusirajući se na prava i probleme s kojima se susreću

lezbijke, gej osobe, biseksualne osobe, transrodne osobe, interpolne osobe, queer i sve osobe koje nisu heteroseksualne ili cisrodne (LGBTIQ+). (<https://www.dugineobitelji.com/terminologija/>)

LGBTIQ+ ljudska prava se bave specifičnim pitanjima koja su često povezana s diskriminacijom, stigmatizacijom i nasiljem koje LGBTIQ+ osobe doživljavaju zbog svog seksualnog i rodnog identiteta ili izraza i ona uključuju:

Pravo na nediskriminaciju: LGBTIQ+ osobe imaju pravo na zaštitu od diskriminacije u svim aspektima života, uključujući zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvenu skrb i pristup javnim uslugama.

Pravo na slobodu izražavanja: LGBTIQ+ osobe imaju pravo izražavati svoj identitet i mišljenja bez straha od nasilja ili represije.

Pravo na obitelj: To u Republici Hrvatskoj uključuje pravo istospolnih zajednica na registraciju životnog partnerstva (oblik pravnog priznanja istospolnih veza), U nekim drugim državama ovo uključuje pravo na brak, potpomognutu oplodnju ili surogat majčinstvo.

Pravo na sigurnost: LGBTIQ+ osobe imaju pravo na zaštitu od nasilja, uključujući nasilje u obitelji i nasilje temeljeno na mržnji.

Pravo na zdravlje: Pravo na pristup odgovarajućoj zdravstvenoj skrbi, uključujući zdravstvenu skrb koja je senzibilizirana na LGBTIQ+ potrebe.

2. Povijest LGBTIQ+ ljudskih prava

Povijest LGBTIQ+ ljudskih prava obuhvaća dug niz borbi za priznanje i zaštitu prava LGBTIQ+ osoba.

Svijet je svjedočio značajnim promjenama u pristupu i pravima LGBTIQ+ osoba kroz povijest. Prije antičke Grčke, shvaćanja i prakse vezane uz LGBTIQ+ identitete bila su izrazito varijabilne među drevnim civilizacijama. Različite kulture su imale različite poglede na seksualnost i identitet. Neke kulture odobravale su različite oblike seksualnosti dok su druge imale specifične stavove i prakse.

Zapisi iz drevnog Egipta ukazuju na postojanje homoseksualnih praksi među elitom koje nisu bile izrazito stigmatizirane. U drevnom Rimu i Kini različito su tolerirali ili odobravali homoseksualne odnose. Indijska kultura prije kolonijalnog razdoblja je imala dugu povijest prihvatanja rodne raznolikosti i seksualnih identiteta.

Stigmatizacija LGBTIQ+ izražavanja postupno se povećava kroz povijest, osobito u razdobljima kolonizacije i širenja religijskih vjerovanja. Kroz vjerske, kulturne i društvene promjene mnoge kulture su počele promatrati LGBTIQ+ identitete kao devijantne ili neprihvatljive.

U novijoj povijesti, od 19. do 20. stoljeća, mnoge zemlje su donosile zakone koji su kriminalizirali LGBTIQ+ zajednicu. Ovo razdoblje obilježeno je snažnom društvenom stigmom, diskriminacijom i čestim slučajevima nasilja i marginalizacije usmjerenima prema LGBTIQ+ zajednici.

Upravo zbog toga LGBTIQ+ aktivizam i borba za prava predstavljaju važan dio društvenih promjena i napretka u razumijevanju raznolikosti seksualnih i rodni identiteta. Ključni trenuci u povijesti LGBTIQ+ prava ukazuju na napredak prema jednakosti, ukidanju diskriminacije i priznavanju temeljnih ljudskih prava za sve, bez obzira na njihov seksualni i rodni identitet.

Nekoliko ključnih trenutaka koji su obilježili put prema inkluziji i jednakosti za LGBTIQ+ osobe u različitim dijelovima svijeta:

1791. godine tijekom Francuske revolucije, Republika Francuska postaje prva država koja dekriminalizira homoseksualnost.

U 19. i ranom 20. Stoljeću javljaju se prve organizacije i pokreti za prava homoseksualnih osoba (naziv koji se u to vrijeme koristio, danas je prikladnije LGBTIQ+) u Europi i Sjevernoj Americi. Jedan od najpoznatijih pojedinaca je Magnus Hirschfeld kao jedan od suosnivača Instituta za seksualnu znanost u Berlinu. www.magnus-hirschfeld.de

1969. godine organiziran je Stonewall Uprising, poznat i kao Stonewall Inn pobuna ili [Stonewallska revolucija](#) kada se u blizini bara Stonewall Inn u New Yorku događaju masovne demonstracije kao prvi marš za LGBTIQ+ prava.

1972. godine Kraljevina Švedska postaje prva država nakon Drugog svjetskog rata koja legalizira medicinski proces tranzicije i regulira pravne aspekte tranzicije.

1973. godine homoseksualnost je uklonjena s liste mentalnih poremećaja u dijagnostičkom priručniku Američkog udruženja psihijatar, međutim i dalje je tretiraju kao bolest“, odnosno "poremećaj seksualne orijentacije"; tek je 1987. konačno uklonjena iz [dijagnostičkog priručnika](#).

1988. godine Kraljevina Švedska uvodi zakone protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije a njen primjer slijede druge države.

1989. godine Kraljevina Danska legalizira istospolne zajednice.

1992. godine Svjetska zdravstvena organizacija uklanja homoseksualnost s liste bolesti.

1980-ih i 1990-ih godina epidemija HIV/AIDS-a doživljena je kao globalna zdravstvena prijetnja. LGBTIQ+ zajednica se organizirala kako bi se borila protiv diskriminacije, pružila podršku oboljelima i potaknula istraživanje i liječenje bolesti.

1994. u odluci u slučaju Toonen protiv Australije Odbor za ljudska prava UN-a - tijelo koje tumači Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), jedan od temeljnih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima UN-a, utvrdio je da zakoni o ljudskim pravima zabranjuju diskriminaciju temeljenu na seksualnoj orijentaciji. Od tada, mehanizmi za ljudska prava UN-a osudili su povrede temeljene na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, uključujući ubojstva, mučenja, silovanja, nasilje, nestanke i diskriminaciju u raznim područjima života. UN-ova tijela pozvala su države da okončaju diskriminaciju u zakonodavstvu i politici.

2001. godine Kraljevina Nizozemska prva legalizira istospolne brakove

[2002. Prva povorka ponosa u Hrvatskoj](#)

[2008. godine UN donosi Deklaraciju o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetima](#)

[2013. Hrvatska, Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola](#)

2019. godine Svjetska zdravstvena organizacija transrodnost uklanja s liste poremećaja.

Borbe za prava LGBTIQ+ zajednice

Borba za prava LGBTIQ+ zajednice predstavlja važan aspekt povijesti borbe za ljudska prava. Kroz desetljeća LGBTIQ+ aktivisti/kinje širom svijeta borili su se i nastavljaju se boriti za priznanje te zaštitu ovih prava.

Prekretnicu u suvremenoj borbi za prava LGBTIQ+ zajednice predstavlja Stonewall Uprising ili Stonewall Inn pobuna. Ovaj događaj se smatra početkom modernog aktivizma. Pobunu čini niz događaja u New Yorku, u ljeto 1969. Godine, u okolini gej bara Stonewall Inn, po kojem pobuna nosi ime. Policija je u noći sa 27. na 28. lipnja izvršila raciju u spomenutom baru, koji su često posjećivale LGBTIQ+ osobe. Tijekom racije došlo je do masovnog hapšenja i zlostavljanja gostiju i zaposlenika/ca bara. Slično se u to vrijeme često događalo na mjestima okupljanja LGBTIQ+ osoba. Međutim, ovaj put su na zlostavljanja i uhićenja reagirali

otporom protiv policijske i civilne opresije na temelju homo/bi/trans fobije. Otpor je prerastao u nasilne neredе i prosvjede, rezultirajući masovnim protestima, sukobima s policijom te novim uhićenjima. www.stonewall.org.uk/

Pobuna je odjeknula tako glasno da je godinu dana kasnije, 28. lipnja 1970. održana prva Povorka ponosa (Pride Parade) u New Yorku. Danas se Povorke ponosa održavaju širom svijeta radi obilježavanja i proslave LGBTIQ+ prava. Stonewall Uprising je postao simbol hrabrosti, otpora i borbe za pravdu LGBTIQ+ osoba.

Ove borbe predstavljaju globalni napor usmjeren ka osiguravanju jednakosti, zaštiti i priznanju prava osoba s različitim seksualnim orijentacijama i rodnim identitetima. Iako je od Stonewall Uprisinga društvo postalo inkluzivnije, u mnogim državama LGBTIQ+ zajednicu zakonski kriminaliziraju. Popis tih država može se pronaći u nastavku:

<https://www.humandignitytrust.org/lgbt-the-law/map-of-criminalisation/>

Međunarodni instrumenti za zaštitu LGBTIQ+ ljudskih prava

Postoji nekoliko međunarodnih instrumenata i deklaracija koji se odnose na zaštitu i promicanje prava LGBTIQ+ osoba.

[Opća deklaracija o ljudskim pravima](#) je ključni dokument koji utvrđuje univerzalna prava svih ljudi, bez obzira na seksualnu orijentaciju ili rodni identitet. Članak 2. jamči jednakost i nediskriminaciju, dok članak 7. prepoznaje pravo na privatni život.

[Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima](#) je međunarodni ugovor koji štiti građanske i političke slobode. Članak 17. prepoznaje pravo na privatnost, a članak 26. zabranjuje diskriminaciju i na temelju seksualne orijentacije.

[Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima](#) je međunarodni ugovor koji štiti ekonomska, socijalna i kulturna prava. Članak 2. zabranjuje diskriminaciju u uživanju ovih prava, a članak 12. prepoznaje pravo na fizičko i mentalno zdravlje.

[Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena](#) je međunarodni ugovor koji se bavi jednakosti spolova i diskriminacijom žena. Interpretacija Konvencije sve više uključuje zaštitu žena i djevojaka na osnovu njihove seksualne orijentacije i rodne identifikacije.

3. Specifična područja LGBTIQ+ prava

Pravo na izražavanje seksualne i rodne identifikacije

Pravo na izražavanje seksualne i rodne identifikacije je ključno područje LGBTIQ+ prava koje se odnosi na slobodu pojedinih osoba da otvoreno izraze i žive svoj seksualni i rodni identitet, bez straha od diskriminacije, nasilja ili ograničenja. To uključuje pravo na samodeterminaciju roda, slobodno izražavanje seksualne orijentacije, zaštitu od diskriminacije i nasilja te pristup adekvatnoj zdravstvenoj skrbi. U Hrvatskoj su za zakonsko priznavanje određenih LGBTIQ+ prava ključne godine:

- 1973. godine homoseksualnost je deklasificirana kao poremećaj.
- Od 1977. godine istospolna seksualna aktivnost prestaje biti kažnjiva.
- Od 2013. godine tranzicija prilagodbe spola je zakonski omogućena.
- Od 2014. godine u Republici Hrvatskoj usvojen je Zakon o rodnoj ravnopravnosti koji omogućuje osobama starijima od 18 godina da prilagode svoj spol putem postupka tranzicije. Postupak uključuje medicinsku procjenu, psihološko savjetovanje i potvrdu od strane stručnog tima, a zatim se osobi omogućuje tranzicija u službenim dokumentima poput osobne iskaznice i putovnice. Ovaj zakon odnosi se na osobe starije od 18 godina, a postupak tranzicije za maloljetne osobe reguliran je posebnim zakonodavstvom i zahtijeva sudsku odluku.

- **Pravo na obitelj i brak**

Pravo na obitelj i brak ključno je LGBTIQ+ pravo koje se odnosi na priznanje i zaštitu prava LGBTIQ+ osoba da sklope pravno priznatu partnersku zajednicu te da imaju djecu i pristupe reproduktivnoj zdravstvenoj skrbi. Ovo pravo je temeljno za osiguravanje jednakosti i zaštite za sve obitelji, bez obzira na seksualnu orijentaciju ili rodni identitet i ima ulogu u stvaranju društva koje promiče različitost i inkluzivnost. Prava LGBTIQ+ osoba u vezi obitelji i braka razlikuju se u svijetu i ovise o zakonodavstvu, društvenim normama i kulturnim faktorima u svakoj državi.

U Republici Hrvatskoj, godina 2013. označava značajan korak prema priznavanju i zaštiti prava LGBTIQ+ osoba. Tada su istospolne zajednice prepoznate zakonom. Unatoč ovom koraku prema inkluzivnom društvu, istospolni brak još nije legaliziran jer je iste 2013. godine referendumom odlučeno da je brak zajednica muškarca i žene. Ipak, istospolnim parovima omogućeno je podnijeti zahtjev za udomljavanje te posvajanje djece. Umjetna oplodnja nije dostupna lezbijskim parovima, niti surogatno majčinstvo gej parovima.

Iako neki zakoni Republike Hrvatske pružaju zaštitu LGBTIQ+ osobama, evidentno je potrebno još puno truda kako bi se stvorila inkluzivna, demokratska država, osobito u kontekstu porasta netrpeljivosti prema svima koji su drugačiji.

Pravo na zaštitu od nasilja i [diskriminacije](#)

Pravo na zaštitu od nasilja i diskriminacije je ključno područje LGBTIQ+ prava koje se odnosi na priznanje i zaštitu prava LGBTIQ+ osoba da žive bez straha od nasilja i diskriminacije temeljenih na njihovoj seksualnoj orijentaciji i rodnim identitetima. To obuhvaća usvajanje zakona za kažnjavanje nasilja, pravnu zaštitu od diskriminacije, podizanje

svijesti o ljudskim pravima LGBTIQ+ osoba te sankcioniranje zločina iz mržnje. Ova prava su ključna za osiguranje sigurnosti, jednakosti i poštovanja za sve LGBTIQ+ osobe.

2008. godina u Republici Hrvatskoj označava početak provođenja zakona o suzbijanju diskriminacije na radnom mjestu, zakon o suzbijanju diskriminacije u pružanju dobara i usluga te zakon o suzbijanju diskriminacije u svim ostalim područjima koji štite prava LGBTIQ+ osoba.

Ustav Republike Hrvatske jamči svim osobama, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, jednakost pred zakonom i zabranu diskriminacije (Članak 14.).

Cilj navedenoga je stvaranje povjerenja, razumijevanja i podrške LGBTIQ+ osobama u obitelji i u obrazovnom sustavu, osiguranje medicinske podrške, prevencije i liječenja, pri čemu nikako ne treba zanemariti mentalno zdravlje. To je posebno važno ako se uzme u obzir alarmantni podatak iz istraživanja udruge Dugine obitelji da je više od 15% ispitanih LGBTIQ+ osoba u Republici Hrvatskoj pokušalo samoubojstvo barem jednom.

Jednak pristup zdravstvenoj skrbi bez diskriminacije i predrasuda nije samo pitanje LGBTIQ+ prava, već pitanje dostojanstva čovjeka i svih članova ljudskog društva.

4. Diskriminacija i nejednakost

Oblici diskriminacije s kojima se suočavaju LGBTIQ+ osobe

LGBTIQ+ osobe izložene su svim oblicima diskriminacije kao i ostale ugnjetavane skupine, ali je povod diskriminaciji pripadnost LGBTIQ+ zajednici, što se može manifestirati na različite načine:

Pravne nejednakosti proizlaze iz zakona koji diskriminiraju LGBTIQ+ osobe, zakoni koji kriminaliziraju LGBTIQ+ osobe ili ograničavaju prava istospolnih parova, uključujući zakone koji zabranjuju istospolne brakove ili osporavaju rodne identitete.

Nasilje i zločini iz mržnje često ciljaju LGBTIQ+ osobe, uključujući fizičke napade, prijetnje i verbalno zlostavljanje zbog seksualnog ili rodnog identiteta.

Socijalna diskriminacija podrazumijeva stigmatizaciju, isključivanje, izrugivanje i verbalno zlostavljanje. Ova vrsta diskriminacije može se događati u obitelji, školi, na radnom mjestu ili u društvenim okruženjima.

(Za više: Socijalna isključenost seksualnih manjina u Hrvatskoj, Vučković Juroš, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Diskriminacija na radnom mjestu uključuje odbijanje zapošljavanja, onemogućavanje napredovanja u karijeri, mobbing, fizičko i psihičko zlostavljanje, ucjene, prijetnje ili otkazivanje ugovora o radu zbog spolnog tj. rodnog identiteta.

Prepreke u pristupu kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi

LGBTIQ+ osobe često doživljavaju diskriminaciju u bolnicama i drugim zdravstvenim ustanovama. Liječnici/e nisu dovoljno informirani o specifičnim zdravstvenim potrebama LGBTIQ+ osoba, a nedostatak tih specifičnih znanja može dovesti do propusta u pravovremenom prepoznavanju i rješavanju zdravstvenih problema povezanih sa seksualnom orijentacijom. Liječnici/ce se trebaju suočiti s vlastitim predrasudama ili nedoumicama u vezi s pružanjem skrbi LGBTIQ+ osobama.

LGBTIQ+ osobe mogu osjećati strah od osuđivanja ili diskriminacije te stoga neće dijeliti važne informacije o svojoj seksualnoj orijentaciji s medicinskim osobljem.

Diskriminacija u pravosudnom sustavu uključuje pristrane postupke, nepravedne presude ili nepoštivanje prava.

Diskriminacija u obrazovnom sustavu često se ogleda kroz vršnjačko nasilje i/ili nedostatak podrške školskog osoblja za LGBTIQ+ mlade ili direktno fizičko i psihičko nasilje nastavnika/ica, drugih školskih zaposlenika/ica i/ili učenika/ica.

Prema podacima istraživanja i publikaciji [„LGBTI ravnopravnost na radnom mjestu“](#) nastalih u istoimenom projektu (provodili su ga: Prostor rodne i medijske kulture K-zona, BRID – Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju, Udruga Zora te Lezbijska organizacija Rijeka LORI u suradnji s udrugama Trans Aid i Zagreb Pride), 61% ispitanih osoba tijekom cjelokupnog radnog odnosa bilo je izloženo homo/bi/trans/fobnim komentarima, a prijetnje od kolega/ica je dobivalo njih 8,9%. Poražavajući je podatak da je iznuden seksualni odnos ili silovanje doživjelo osam osoba, a dvije su to iskustvo doživjele više od 10 puta. Međutim, još je tragičnija činjenica da je od 75,1 % ispitanih osoba koje su na radnom mjestu doživjele neki od oblika diskriminacije, tu diskriminaciju prijavilo poslodavcu samo 29% ispitanika/ica.

Ovi podaci govore da se u Republici Hrvatskoj LGBTIQ+ osobe ne osjećaju sigurno i kako još uvijek nemaju podršku okolice.

Stereotipi i predrasude

LGBTIQ+ osobe često su predmet stereotipnih prikaza posebno u medijima i to dovodi do dodatnog generaliziranja i stigmatizacije.

Homofobija:

Predrasuda i mržnja prema osobama istospolne seksualne orijentacije. To uključuje negativne stavove, netoleranciju i nasilje prema LGBTIQ+ osobama.

Podaci istraživanja koje su prikupile polaznice Studija feminizma Centra za ženske studije u Beogradu, govore da je više od 50% ispitanih LGBTIQ+ osoba doživjelo neki oblik psihičkog ili fizičkog nasilja. Ovo jasno ukazuje na ozbiljan problem s kojim se društvo susreće u kontekstu svakodnevnog nasilja prema LGBTIQ+ osobama.

Transfobija:

Predrasude i diskriminacija prema transrodnoj populaciji uključuju nedostatak prihvatanja rodnog identiteta, odbijanje korištenja pravilnih zamjenica ili osporavanje prava transrodnih osoba, uz psihičko te fizičko nasilje na temelju transrodnog identiteta.

Nasilje i diskriminacija prema transrodnim osobama i dalje su sveprisutni problemi. Europsko istraživanje pokazuje da se više od polovice transrodnih osoba osjećalo diskriminirano ili uznemiravano zbog svog identiteta, dok je približno polovica doživjela nasilje ili prijetnje nasiljem.

Transrodna osoba

Svake godine, 20. studenog obilježavamo Dan sjećanja na transrodne osobe koje su izgubile život zbog nasilja i mržnje prema njihovom identitetu. Toga je datuma 1998. Godine u Bostonu ubijena transrodna žena Rita Hester.

U hrvatskoj javnosti se iskrivljavaju činjenice o transrodnosti, omalovažavaju se i tumače kao ideologija životna iskustava transrodnih osoba. No, u znanstvenoj zajednici se transrodnost

već dugo promatra kao važan aspekt ljudskog iskustva te se kontinuirano radi na unapređenju razumijevanja, definiranju standarda skrbi i podršci.

Transrodnost obuhvaća različita životna iskustva osoba čiji rodni identitet ne odgovara onom koji je pripisan rođenjem. Ove osobe mogu različito doživljavati i izražavati svoj rodni identitet, a neke od njih mogu imati potrebu za određenim intervencijama kako bi uskladili svoj identitet s vanjskim izgledom ili fizičkim karakteristikama.

Znanstvena zajednica većinom podržava afirmativan i prihvaćajući pristup prema transrodnim osobama, promičući važnost sustavne podrške. Dijagnostičke klasifikacije, poput [DSM-V i MKB-11](#), prate napredak u razumijevanju transrodnosti, smanjujući stigmatizaciju i podržavajući pristup pomoći koji ne stigmatizira.

Prema [istraživanju](#) "Pravda na svakom koraku: Izvješće Nacionalnog istraživanja o diskriminaciji transrodnih osoba," 78% osoba koje su se tijekom prvih 12 godina školovanja izjasnile kao transrodne osobe doživjelo je neki oblik diskriminacije. Na radnom mjestu, čak 90% transrodnih osoba izloženo je diskriminaciji. Svakodnevno, 45% ispitanika/ica oslovljavaju krivom zamjenicom. Ovo su samo neki od oblika diskriminacije s kojima se transrodne osobe susreću.

Bifobija:

Predrasude prema osobama koje se identificiraju kao biseksualne. To može uključivati negiranje postojanja biseksualnosti, pretpostavke o promiskuitetnosti ili nedostatak ozbiljnosti u njihovoj seksualnoj orijentaciji. Riječ je o predrasudama.

Primjer takvih predrasuda može se pronaći u istraživanju koje su provele polaznice Studija feminizma Centra za ženske studije u Beogradu. Jedan od negativnih komentara s kojima se biseksualne osobe svakodnevno suočavaju jest izjava: "Ako si biseksualna, znači da spavaš sa svima?" Ova vrsta predrasude sugerira da biseksualnost ne shvaćaju ozbiljno a biseksualne osobe često stereotipno percipiraju kao promiskuitetne.

Stereotipi o ulozima spola i/ili roda:

LGBTIQ+ osobe često su suočene s očekivanjima i stereotipima o tome kako bi se trebale ponašati ili izgledati na temelju svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Ovaj stereotip ima štetne posljedice za LGBTIQ+ osobe i za društvo u cjelini, jer ograničava slobodu izražavanja i prisiljava na prilagodbu društvenim normama.

5. Aktivizam i promicanje LGBTIQ+ ljudskih prava

Norvešku, poput drugih skandinavskih zemalja, smatraju jednom od najsigurnijih zemalja za sve diskriminirane grupe, s visokim društvenim prihvaćanjem i tolerancijom prema LGBTIQ+ zajednici. U 1981. godini Norveška je postala jedna od prvih zemalja na svijetu koja je usvojila zakon protiv diskriminacije koji eksplicitno uključuje seksualnu orijentaciju. Istospolni brakovi, posvajanje i tretmani asistiranje oplodnje za lezbijske parove postali su legalni 2009. godine. Zakon o braku je postao rodno neutralan, a istospolni parovi imaju pravo na posvajanje kao i heteroseksualni parovi. Godine 2016. [Norveška](#) je postala četvrta zemlja u Europi koja je usvojila zakon koji omogućava promjenu pravnog spola za transrodne osobe isključivo na temelju njihove vlastite odluke.

Upravo zbog toga, mnogi primjeri dobre prakse dolaze iz toga dijela Europe. Jedan od najefikasnijih načina promjene kolektivne svijesti je obrazovanje, stoga ne čudi što u Norveškoj djeca od 6. do 16. godine unutar obrazovnog sustava imaju predmet seksualnog obrazovanja koji je prilagođen njihovom uzrastu i koji obrađuje različite teme:

Dob 6-9: Obuhvaća teme kao što su ljudsko tijelo, struktura obitelji (uključujući obitelji istospolnih roditelja) i različite [obiteljske aranžmane](#).

Dob 10-12: Raspravlja o pubertetu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, etici, jeziku i njegovoj ulozi u oblikovanju stavova i odnosa.

Dob 13-16: Dublje se bave pitanjima seksualnosti, razlikama u seksualnoj orijentaciji, kontracepciji, pobačaju, spolno prenosivim bolestima, ljubavi, seksualnosti, kulturnim normama, etikom i suočavanjem s diskriminacijom te verbalnim nasiljem.

Norveška vlada jasno izražava svoju namjeru unapređivanja kvalitete života svojih građana/ki putem Akcijskog plana za rodnu i seksualnu raznolikost (2023.-2026.), koji sadrži 49 mjera usmjerenih na poboljšanje života LGBTIQ+ osoba, promicanje njihovih prava i prepoznavanje važnosti rodne i seksualne [raznolikosti](#). Ovaj plan posebno se fokusira na LGBTIQ+ osobe s manjinskom pozadinom, transrodne osobe, i potiče sportsku inkluzivnost. Također potiče suradnju s organizacijama civilnog društva kako bi se suzbile predrasude, diskriminacija i mržnja, te kako bi se ojačala zaštita ljudskih prava LGBTIQ+ osoba na globalnoj razini.

Norveška ministrica za djecu, ravnopravnost i inkluziju prepoznaje da diskriminacija LGBTIQ+ osoba često proizlazi iz opće diskriminacije na temelju spola i stereotipa o spolu. Osoblje norveških veleposlanstava prolazi obuku kako bi nadziralo ljudska prava LGBTIQ+ osoba u zemljama u kojima se nalaze.

Norveška je aktivna sudionica u promicanju LGBTIQ+ ljudskih prava i pomaže u organizaciji konferencija o LGBTIQ+ temama, kao što je konferencija u Parizu 2009. godine koju su s njom suorganizirale Nizozemska i Francuska. Sudjeluje u međuvladinom radu za ljudska prava LGBTIQ+ osoba (DH-LGBT) te sufinancira "Francuski fond za LGBTIQ+ osobe".

U lokalnom kontekstu, školski odbor u Oslu pozvao je svoje zaposlenike/ce i učenike/ce da sudjeluju u Povorci ponosa, što ukazuje na podršku inkluzivnosti i razumijevanju LGBTIQ+ zajednice u obrazovnom sustavu.

Norveške nacionalne zdravstvene institucije [uklonile su patološke dijagnostičke kodove](#) vezane za transrodne identitete iz domaće klasifikacije bolesti. Ovaj korak predstavlja značajan početak prema potpunom ukidanju svih dijagnostičkih kodova koji stigmatiziraju i patologiziraju transrodni identitet.

Sve ovo ukazuje na snažnu predanost Norveške u ostvarivanju ravnopravnosti i zaštiti prava LGBTIQ+ osoba na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Važno je, međutim, u rješavanje ovih problema uključiti druge države, pogotovo one koje su tradicionalno religiozne. Postoje religijske tradicije u različitim vjerskim sustavima koje uključuju i podržavaju LGBTIQ+ osobe, pri čemu neke slijede stroge hijerarhijske strukture, dok druge usvajaju fleksibilnije i nehijerarhijske pristupe. Posvećivanje pažnje njihovim stajalištima i praksama može pomoći u preusmjeravanju esencijalističke naracije koja sugerira da je ostvarivanje slobode vjeroispovijesti nespojivo s jednakim uživanjem [ljudskih prava LGBTIQ+ osoba](#).

U Hrvatskoj od 14. srpnja 2023. godine formalno su zakonski priznate istospolne zajednice, što jamči neka prava slična onima u bračnim zajednicama, kao što su pravo na uzdržavanje i nasljedno pravo. Međutim, [brak](#) i dalje ostaje formalno definiran kao zajednica muškarca i žene, što stvara niz izazova. Najbolji primjer dobre prakse u rješavanju problema ove vrste u Hrvatskoj je udruga Dugine obitelji. Bavi se podrškom i afirmacijom obitelji s LGBTIQ+ članovima te promicanjem razumijevanja i prihvaćanja raznolikosti unutar obitelji. U nastavku slijedi nekoliko studija slučaja primjera najbolje prakse koji se odnose na njihove aktivnosti:

Udruga Dugine obitelji pruža edukaciju i podršku roditeljima LGBTIQ+ osoba. Kroz radionice, seminare i individualno savjetovanje, roditelji dobivaju informacije o LGBTIQ+ temama i priliku da razmijene iskustva i osjećaje. Zanimljivo je što je udruga uspjela izdati vlastitu slikovnicu u dva izdanja - ["Moja dugina obitelj"](#) i ["Moja dugina obitelj na izletu"](#), namijenjenu djeci roditelja iz istospolnih zajednica.

Udruga radi s mladima i adolescentima kojima pruža siguran prostor za razgovor o svojim iskustvima i izazovima. Kroz različite aktivnosti poput grupnih susreta i umjetničkih radionica, mladi stječu samopouzdanje i podršku svojih vršnjaka/inja i mentora/ica.

Aktivno promiče razumijevanje i prihvaćanje obiteljske raznolikosti u hrvatskom društvu. Organiziraju javne događaje, panele i kampanje kako bi educirali javnost o važnosti podrške obiteljima s LGBTIQ+ članovima/icama.

Udruga Dugine obitelji surađuje s drugim LGBTIQ+ i ljudsko pravaškim organizacijama radi zajedničkog promicanja prava i jednakosti. Ovom suradnjom jačaju zajedničku sposobnost utjecanja na zakonodavstvo i politike u Republici Hrvatskoj.

Udruga sudjeluje u međunarodnim projektima i surađuje s organizacijama iz drugih zemalja kako bi razmijenili iskustva i najbolje prakse u podršci obiteljima s LGBTIQ+ članovima/icama.

Jedan od najznačajnijih primjera uspješne prakse bez sumnje je slučaj u kojem je udruga Dugine obitelji odigrala ključnu ulogu, a čiji utjecaj se proširio na proces udomljavanja osoba u istospolnim zajednicama. Odobrenje istospolnim partnerskim zajednicama da udome djecu u Hrvatskoj predstavlja iznimno važan korak za LGBTIQ+ zajednicu u zemlji. Ova povijesna pobjeda bitno će doprinijeti promicanju ravnopravnosti i širenju prihvaćanja LGBTIQ+ osoba u društvu.

Naime, Mladen Kožić i Ivo Šegota, istospolni partneri iz Hrvatske, početkom 2017. godine, podnijeli su zahtjev za udomiteljstvo, ali su ih odbili zbog istospolne veze. To je pokrenulo dugotrajnu pravnu borbu koja je završila u njihovu korist.

Presuda Upravnog suda u Zagrebu u prosincu 2019. godine, kojom je potvrđeno da istospolni životni partneri imaju pravo postati udomitelji/ce, označila je ključni trenutak u njihovoj borbi. [U veljači 2020. godine Ustavni sud je potvrdio ovu presudu](#) i naglasio da zakon o udomiteljstvu treba tumačiti ravnopravno za sve udomitelje/ce, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju.

Podrška udruge Dugine obitelji ovom paru tijekom njihove pravne borbe, bila je od presudnog značaja. Pružili su im pravnu podršku, podigli svijest o njihovom slučaju kroz medije, aktivno zagovarali za prava istospolnih parova i obitelji te pružali edukaciju o LGBTIQ+ temama.

Konačna pobjeda Mladena Kožića i Ive Šegote u njihovoj borbi za pravo da postanu udomitelji označila je korak prema većoj ravnopravnosti i pravima LGBTIQ+ osoba u Hrvatskoj. Njihova priča inspirira i potvrđuje važnost podrške udruga poput Dugine obitelji u promicanju jednakosti i borbi protiv diskriminacije.

Ovi primjeri pokazuju kako Udruga Dugine obitelji aktivno radi na afirmaciji i podršci obiteljima s LGBTIQ+ članovima u Hrvatskoj te kako doprinosi promicanju razumijevanja i prihvaćanja obiteljske raznolikosti u društvu.

Uloga mladih u promicanju prihvaćanja seksualne i rodne različitosti

[Mladi igraju ključnu ulogu u promicanju prihvaćanja seksualne i rodne različitosti u društvu.](#) Mogu doprinijeti pozitivnim promjenama na različite načine.

Edukacija i osvještavanje: Mladi mogu pridonijeti promicanju prihvaćanja seksualne i rodne različitosti educiranjem sebe i drugih. To uključuje razumijevanje različitih seksualnih orijentacija i rodni identiteti, te osvještavanje o stereotipima te predrasudama.

Aktivizam i zagovaranje: Mladi mogu biti aktivisti za prava LGBTQ+ osoba i promicanje rodne ravnopravnosti. To uključuje sudjelovanje u kampanjama, prosvjedima, i zagovaranje za promjene u zakonodavstvu koje štite prava svih bez obzira na seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Stvaranje sigurnih prostora: Mladi mogu stvoriti sigurne prostore u svojim školama, sveučilištima, zajednicama i online gdje se svaka osoba osjeća dobrodošlom i prihvaćenom, bez obzira na svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.

Obrazovanje vršnjaka/inja: Mladi mogu obrazovati svoje vršnjake/inje o važnosti prihvatanja seksualne i rodne različitosti te kako prepoznati i suzbijati diskriminaciju i nasilje.

Upotreba medija: Mladi mogu koristiti medije kao sredstvo za podizanje svijesti i promicanje prihvatanja različitosti. To uključuje pisanje blogova, stvaranje videa, i sudjelovanje u društvenim mrežama kako bi dijelili informacije i iskustva.

Mentorstvo: Mladi koji su već aktivno uključeni u promicanje prihvatanja seksualne i rodne različitosti mogu biti mentori/ce drugim mladima koji žele naučiti više o toj temi i kako se aktivirati.

Suradnja s organizacijama: Mladi mogu surađivati s organizacijama koje se bave LGBTQ+ pravima i rodnom ravnopravnošću kako bi skupa radili na projektima i inicijativama.

Pozitivan primjer: Mladi koji sami prihvaćaju različitost i poštuju druge svojim primjerom mogu inspirirati druge.

Glasanje i politička participacija: Mladi mogu sudjelovati u političkom procesu i glasati za kandidate/kinje koji podržavaju LGBTQ+ prava i rodnu ravnopravnost.

Umjetnost: Mladi/e umjetnici/ce i spisatelji/ice mogu koristiti svoj talent kako bi izrazili svoja stajališta o prihvatanju seksualne i rodne različitosti kroz umjetnička djela i književnost.

Kako se uključiti i podržati LGBTIQ+ prava u svojoj zajednici

Podrška LGBTIQ+ pravima u zajednici je izuzetno važna i često ključna u stvaranju pravednijeg društva. Pravedno društvo moguće je ako se mladi obrazuju, a to je kod nas moguće u organizacijama civilnog društva (K-Zona, Lori, Dugine obitelji, Centar za građanske inicijative Poreč) te na portalima koji promiču LGBTIQ+ ljudska prava kao što su [Grof Darkula](#), [Seksizam naš svagdašnji](#), [Crol.hr](#), [Voxfeminae](#) itd. Moguće je educirati se filmovima, knjigama, podcastima i slično. Čitanje ili slušanje o negativnim iskustvima pripadnika svih ranjivih skupina pomažu u mijenjanju percepcije te boljem razumijevanju drugih. Također, razgovor s LGBTIQ+ osobama može biti vrlo koristan i biti emotivna podrška.

LGBTIQ+ prava se može podržati pridruživanjem događajima koji promoviraju ova prava. To mogu biti Povorke ponosa, razni skupovi, predavanja ili radionice. Volontiranje, donacije ili pomoć u prikupljanju sredstava mogu pomoći lokalnim organizacijama koje se bave LGBTIQ+ pravima da nastave sa svojim radom pružanja podrške mnogima kojima nisu dostupni drugi oblici podrške.

Aktivno zagovaranje LGBTIQ+ prava u lokalnoj zajednici, zagovaranje inkluzivne politike na radnom mjestu ili u školi te pružanje obuke o LGBTIQ+ pitanjima su još neki od načina uključivanja.

Mladi u Republici Hrvatskoj koji se suočavaju s kršenjem svojih prava na osnovu seksualne i rodne različitosti mogu zatražiti podršku od različitih institucija i organizacija koje se bave tim pitanjima.

To uključuje organizacije kao što je Centar za LGBTIQ+ ravnopravnost, savjetovališta za mlade, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, lokalne LGBTIQ+ organizacije, policijsku upravu i nevladine organizacije za ljudska prava. Sve ove institucije i organizacije mogu pružiti podršku, savjetovanje i informacije i tako im pomognu zaštititi njihovih prava.

Ovaj popis uključuje neke od važnih organizacija, inicijativa ili kolektiva koji rade na suzbijanju diskriminacije nad LGBTIQ+ osobama u Hrvatskoj:

CENTAR ZA GRAĐANSKE INICIJATIVE POREČ

CGI Poreč radi na promocija i zaštita LGBTIQ+ ljudska prava, provođenjem edukacija u cilju otvaranja društva prema LGBTIQ+ zajednici, povećanja vidljivosti LGBTIQ+ osoba u društvu i sprječavanja diskriminacije.

Također organizira LGBTIQ+ festival “Homo, fešta!” gdje na zabavan i obrazovni sadržaj festivala razbija predrasude prema LGBTIQ+ osobama te kroz kulturne događaje festival otvara pitanja (ne)vidljivosti LGBT osoba i senzibilizira građane/ke.

[CGI web](#)

[CGI Facebook stranica](#)

[Homo fešta Facebook stranica](#)

[Homo fešta Instagram](#)

DUGINE OBITELJI

Udruga Dugine obitelji osnovana je 2016. godine s ciljem zalaganja za obiteljska i roditeljska prava LGBTIQ osoba te potpore i podrške LGBTIQ osobama i njihovoj djeci.

[Dugine obitelji web](#)

[Dugine obitelji Facebook stranica](#)

[Dugine obitelji Instagram](#)

HOUSE OF FLAMINGO

House of Flamingo je queer umjetnički kolektiv nastao 2013. godine koji doprinosi stvaranju drag kulture i queer izvedbene scene i osnaživanju zajednice u Zagrebu, ali i šire.

[House of Flamingo web](#)

[House of Flamingo Facebook stranica](#)

[House of Flamingo Instagram](#)

ISKORAK

Iskorak je organizacija koja djeluje od 2002. godine i bavi se promicanjem i zaštitom ljudskih prava građana_ki, a posebno ljudskim pravima LGBT osoba.

[Iskorak web](#)

[Iskorak Facebook stranica](#)

[Iskorak Instagram](#)

KONTRA

Lezbijska grupa Kontra je feministička organizacija nastala 2002. godine, a bavi se promoviranjem ljudskih prava lezbijki i biseksualnih žena.

[Kontra web](#)

[Kontra Facebook stranica](#)

LEZBIJSKA ORGANIZACIJA RIJEKA – LORI

Lezbijska organizacija Rijeka – LORI udruga je koja djeluje od 2000, a kao primarni cilj svog djelovanja ima zaštitu prava i položaja LGBTI osoba u društvu te promicanje ženskih ljudskih prava.

[LORI web](#)

[LORI Facebook stranica](#)

LEZBOR

LeZbor je prvi mješoviti ženski, lezbijsko feministički zbor u regiji koji je nastao 2005. godine.

[LeZbor Facebook stranica](#)

[LeZbor Instagram](#)

LGBTIQ INICIJATIVA FILOZOFSKOG FAKULTETA – AUT

LGBTIQ inicijativa AUT je neprofitna inicijativa koja se bavi promicanjem prava i vidljivosti LGBTIQ osoba u studentskoj populaciji. Također se bave edukacijom kroz organiziranje niza tribina, seminara i predavanja.

[AUT Facebook stranica](#)

[AUT Instagram](#)

PONOSNI ZAGREB

Inicijativa “Ponosni Zagreb” okuplja neformalnu grupu LGBTIQ+ aktivistkinja i aktivista uz podršku organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava (LGBTIQ+ osoba).

[Ponosni Zagreb Facebook stranica](#)

[Ponosni Zagreb Instagram](#)

PROCES

Proces je inicijativa posvećena osvješćivanju društva te njegovom senzibiliziranju s LGBTIQ zajednicom u Puli, ali i stvaranju sigurnog prostora za zajednicu.

[Proces Facebook stranica](#)

[Proces Instagram](#)

PROSTOR RODNE I MEDIJSKE KULTURE – K-ZONA

K – zona doprinosi izgradnji ravnopravnog društva kroz osiguravanje prostora afirmacije, informiranje, osnaživanje, edukaciju i umrežavanje žena, mladih, LGBTIQ osoba te organizacija civilnog društva kao i svih onih koje svojim radom doprinose stvaranju društva rodne ravnopravnosti.

[K-zona web](#)

[K-zona Facebook stranica](#)

[K-zona Instagram](#)

QUEERANARCHIVE

Udruga queerANarchive osnovana je 2013. godine i bavi se partikularnostima i razvojem queer kulture te provodi umjetničko istraživačke projekte.

[Queeranarchive Facebook stranica](#)

[Queeranarchive Instagram](#)

Koltektirv

Kolektirv je udruga koja je nastala 2012. godine, a bavi se promicanjem i zaštitom prava trans, inter i rodno varijantnih osoba.

[Kolektirv web](#)

<https://www.facebook.com/kolekTIRV>

<https://www.instagram.com/kolektirv/>

ZAGREB PRIDE

Zagreb Pride je queer feministička i antifašistička udruga koja djeluje od 2008. godine i bavi se organizacijom zagrebačke Povorke ponosa te promocijom i zaštitom ljudskih prava LGBTIQ osoba, kao i edukacijama o ljudskim pravima.

[Zagreb Pride web](#)

[Zagreb Pride Facebook stranica](#)

[Zagreb Pride Instagram](#)

ZBELETRON

ZbeLeTron je 2013. iz inicijative prerastao u udrugu čiji je cilj promoviranje žena u glazbi i umjetnosti te rad na vidljivosti LGBTIQ žena.

[Zbeletron Facebook stranica](#)

6. Kronologija razvoja LGBTIQ ljudskih prava

1791. godine tijekom Francuske revolucije, Republika Francuska postaje prva država koja dekriminalizira homoseksualnost.

19. i rano 20. stoljeće karakteriziraju prve organizacije i pokreti za prava homoseksualnih osoba (naziv koji se u to vrijeme koristio, danas je prikladnije LGBTIQ+) počeli su se pojavljivati u Europi i Sjevernoj Americi. Jedan od najpoznatijih primjera je Magnus Hirschfeld kao jedan od suosnivača Instituta za seksualnu znanost u Berlinu.

1969. godinu obilježava Stonewall Uprising, poznat i kao Stonewall Inn pobuna ili Stonewallska revolucija kada se u blizini bara Stonewall Inn u New Yorku dešavaju masovne demonstracije kao prvi marš za LGBTIQ+ prava.

1970. godine - Održana je prva povorka ponosa organizirana je u New Yorku (SAD) 28. lipnja, na godišnjicu i čast Stonewall-ske pobune.

1972. godine - Održana je prva povorka ponosa u Europi odvila se 29. travnja u Berlinu (Njemačka).

1972. godine - Kraljevina Švedska postaje prva država nakon Drugog svjetskog rata koja legalizira medicinski proces tranzicije i pravne aspekte tranzicije.

1973. godine - Homoseksualnost je uklonjena s liste mentalnih poremećaja u dijagnostičkom priručniku Američkog udruženja psihijatarata, međutim tada biva okarakterizirana kao "poremećaj seksualne orijentacije" da bi tek 1987. konačno bila uklonjena iz dijagnostičkog priručnika.

1981. godine - [Europski sud za ljudska prava](#) u slučaju "Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva" (engl. *Dudgeon v. the United Kingdom*) presuđuje kako zakon iz 19. stoljeća koji kriminalizira mušku homoseksualnost, tada na snazi u [Sjevernoj Irskoj](#), krši [Europsku konvenciju o ljudskim pravima](#). Bio je to prvi slučaj koji se ticao homoseksualnosti pred nekim međunarodnim sudom, a koji je između ostalog postavio pravni presedan koji je omogućio [Vijeću Europe](#) da od država članica traži zabranu kriminalizacije muške ili ženske homoseksualnosti.

1982 godine - Prvi put se održavaju [Gay Games](#) u San Franciscu, s više od 1500 sudionika. [Sjeverna Irska](#) dekriminalizirala homoseksualnost, nakon presude u slučaju "Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva". Američki Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC) prvi put koristi termin AIDS. [Portugal](#) ponovo dekriminalizira homoseksualnost.

1983. godine - [Sally Ride](#) postaje prva Amerikanka u svemiru, kao članica misije STS-7 letjelice [Space Shuttle Challenger](#).

1984. godine - Postavljena prva spomen-ploča žrtvama [nacističkih progona homoseksualaca](#), u [Mauthausenu](#). Chris Smith, novoizabrani član [parlamenta](#), na jednom skupu izjavljuje: "Moje ime je Chris Smith. Ja sam zastupnik [laburističke stranke](#) za Islington South i Finsbury i ja sam gej", čime postaje prvi otvoreno gej političar u parlamentu Ujedinjenog Kraljevstva. U [Ljubljani](#) održan prvi Festival gejskog i lezbijskog filma ([slov. Festival gejevskega in lezbičnega filma](#)), prva takva manifestacija u [Europi](#).

1989. godine - Osnovana prva lezbijska grupa u Hrvatskoj, *Lila inicijativa*. [Danska](#) je prva zemlja u svijetu koja donosi zakon o [registriranom partnerstvu](#) za istospolne parove. [Lihtenštajn](#) dekriminalizira homoseksualnost.

1990. godine - 17. svibnja [Svjetska zdravstvena organizacija](#) uklanja homoseksualnost s popisa [MKB](#). [Justin Fashanu](#) je prvi profesionalni [nogometaš](#) koji se javno "izašao" kao gej. ^[199] [Andora](#) dekriminalizira homoseksualnost.

1991. godine - [Crvena vrpca](#) se prvi puta koristi kao simbol kampanje protiv [HIV/AIDS-a](#). ^[200] [Bahami](#) i [Ukrajina](#) dekriminaliziraju homoseksualnost.

1993. godine - [Norveška](#) je druga zemlja nakon Danske koja donosi zakon o [registriranom partnerstvu](#) za istospolne parove.

1994. godine - [Europski parlament](#) 8. veljače donosi rezoluciju o jednakim pravima za lezbijke i gejeve.

1997. godine - Osnovana neformalna [anarho-feministička](#) grupa [Kontra](#), od 2002. registrirana kao lezbijska udruga.

1998. godine [Dana International](#), predstavница [Izraela](#), postaje prva transseksualna osoba koja je osvojila [Eurosong](#).

1999. godina - U [EU](#) na snagu stupa [Ugovor iz Amsterdama](#) - prvi međunarodni ugovor koji izrijeком spominje i štiti seksualnu orijentaciju.

2001. godine - [Nizozemska](#) postaje prva država na svijetu koja je legalizirala [istospolni brak](#). Održane prve povorke ponosa na području bivše [Jugoslavije](#), u [Ljubljani](#) i [Beogradu](#).

2002. godine – Održana prva [povorka ponosa](#) u Hrvatskoj, u Zagrebu, pod imenom "[Gay Pride Zagreb](#)".

2003. godine – [Hrvatski sabor](#) donosi [Zakon o istospolnim zajednicama](#).

2008. godine [Hrvatski sabor](#) donosi [Zakon o suzbijanju diskriminacije](#) kojim se, između ostalog, uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

2004. godina – Održan je prvi Mjesec ponos za transrodne osobe u San Franciscu.

2009. g. - [Jóhanna Sigurðardóttir](#) postaje prva [islandska](#) premijerka i uopće prva deklarirana lezbijka koja je postala premijerka.

[2014. – Hrvatska – donesen zakon o životnom partnerstvu](#) osoba istog spola.

[2019. g. Prva povorka ponosa organizirana je u Sarajevu.](#)

7. Materijali i literatura

Vježbe/radionice:

- Priručnik za edukaciju o LGBTIQ+ temama i ljudskim pravima koji sadrži mnoštvo vježbi:

<https://lgbti-era.org/wp-content/uploads/2023/01/0148-2015-BIH-Prirucnik-za-edukaciju-o-LGBT-temama-i-ljudskim-pravima.pdf>

Filmovi:

Gus Van Sant - Milk, 2008.

Jonathan Demme - Philadelphia, 1993.

Barry Jenkins - Moonlight, 2016.

Lisa Cholodenko - The Kids Are All Right, 2010.

Matthew Warchus - Pride, 2014.

Abdellatif Kechiche - Blue Is the Warmest Color, 2013.

Stephen Daldry - The Hours, 2012.

Todd Haynes - Carol, 2011

Ang Lee - Brokeback Mountain, 2005.

Kimberly Peirce - Boys Don't Cry, 1999.

Benjamin Canto - Eldorado: Everything the Nazis Hate, 2023.

Gus Van Sant - Milk, 2008.

Jonathan Demme - Philadelphia, 1993.

Barry Jenkins - Moonlight, 2016.

Lisa Cholodenko - The Kids Are All Right, 2010.

Matthew Warchus - Pride, 2014.

Abdellatif Kechiche - Blue Is the Warmest Color, 2013.

Stephen Daldry - The Hours, 2012.

Todd Haynes - Carol, 2011

Ang Lee - Brokeback Mountain, 2005.

Kimberly Peirce - Boys Don't Cry, 1999.

Benjamin Canto - Eldorado: Everything the Nazis Hate, 2023.

Gus Van Sant - Milk, 2008.

Jonathan Demme - Philadelphia, 1993.

Barry Jenkins - Moonlight, 2016.

Lisa Cholodenko - The Kids Are All Right, 2010.

Matthew Warchus - Pride, 2014.

Abdellatif Kechiche - Blue Is the Warmest Color, 2013.

Xavier Dolan - Laurence Anyways, 2012.

Zanimljiva literatura:

Judith Butler - Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta

Michel Foucault - Povijest seksualnosti

Monique Wittig - Ženom se ne rađa

Odri Lord - Sestra autsajderka

Adriana Zaharijević - Netko je rekao feminizam

(https://rs.boell.org/sites/default/files/feminizam_2_gesamt_v3.pdf)

Zanimljivi video zapisi:

<https://www.youtube.com/watch?v=AITRzvm0Xtg>

<https://www.youtube.com/watch?v=5Hi6j2UXEZM>

Terminologija

<https://www.dugineobitelji.com/terminologija/>

<https://zagreb-pride.net/terminologija/>

Literatura

- Barbarić, Đordana i dr. (2015). Izvještaj o stanju ljudskih prava u Republici Hrvatskoj 2014. Zagreb: Kuća ljudskih prava.
- Berlant, Lauren; Freeman, Elizabeth. (1992). „Queer Nationality“. *boundary 2* 19/1: 149-180.
- Bertoša, Mislava; Antulov, Sandra. (2012). „’Ovo su naša četiri zida’: Slogani zagrebačkih povorki ponosa kao taktika prisvajanja prostora“. *Društvena istraživanja* 21/3:771-791.
- Bijelić, Nataša. (2008). „Sex Education in Croatia: Tensions between Secular and Religious Discourses“. U: *European Journal of Women’s Studies* 15/4: 329-343.
- Bijelić, Nataša; Hodžić, Amir. (2012). Izvještaj istraživanja o mišljenjima i stavovima prema homoseksualnosti u srednjim školama u Zagrebu. Zagreb: Queer.
- Butler, Judith. (1990). *Gender trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London: Routledge.
- Dobrović, Zvonimir; Bosanac, Gordan. (2007). *Usmena povijest homoseksualnosti u Hrvatskoj*. Zagreb: Queer.
- Duhaček, Gordan. (2011). „Naš cilj je pobjeda“. *Zarez* XII/311:19-21.
- Đurin, Sanja. (2012). „O politici seksualnosti u Hrvatskoj devedesetih, o diskursima koji su je oblikovali i o njezinim simptomima danas“. *Narodna umjetnost* 49/2:33-51.
- Đurin, Sanja. (2017). „O poststrukturalističkoj teoriji diskursa kroz raspravu o uvođenju pojma ‘brak’ u hrvatski Ustav“. *Studia Ethnologica Croatica* 29/1: 331-356.
- Global Rights. (2009). *The Violations of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Persons in CROATIA. A Shadow Report*.
http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/CRO/INT_CCPR_NGO_CRO_97_8475_E.pdf. Pristupano 22.2.2018.
- Grujić Koračin, Jasenka. (2013). „Interdisciplinarni pristup transseksualnosti – ginekološko iskustvo“. *Gynaecol Perinatol* 22/4:182-190.
- Hodžić, Amir; Štulhofer, Aleksandar. (2017). „Embryo, teddy beacentaure and the constitution: Mobilizations against „gender ideology“ and sexual permissiveness in Croatia“. U: *Anti-Gender Campaigns in Europe. Mobilizing against Equality*. Kuhar, Roman; Paternotte, David, ur. 2017. London: Rowman & Littlefield, 59-78.
- Jokić-Begić, Nataša i dr. (2008). „Transseksualnost: život u krivom tijelu?“. *Liječnički Vjesnik* 130:237-247.

Jurčić, Marko. (2013). #RoziMegafon: OD ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE DO USTAVNE ZABRANE ISTOSPOLNOG BRAKA. Izvještaj Zagreb Pridea o stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj 2010. – 2013. Zagreb: Zagreb Pride.

Juras, Sanja. (2011). Izvještaj o stanju ljudskih prava seksualnih i rodni manjina u 2010. godini. Zagreb: Kontra.

Milković, Marina. (2013). BRUTALNA STVARNOST: Istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Zagreb Pride.

Popov, Matea (ur.). (2011). Priručnik o suzbijanju nasilja protiv LGBT osoba za policijske djelatnike/ice. Zagreb: Zagreb Pride i Centar za LGBT ravnopravnost.

Zagreb Pride. (od 2010. do 2015. godine). Godišnji izvještaji.

<http://www.zagreb-pride.net/hr/o->

Lori. Suzbijanje homofobije, bifobije i transfobije u sustavu obrazovanja

<https://lori.hr/suzbijanje-hbt-u-obrazovanju/>

Doc. dr. sc. Marina Štambuk, Udruga Dugine obitelji, Udruga Lezbijska organizacija Rijeka "LORI" 2022. Iskustva i potrebe mladih LGBTIQ osoba - Hrvatska

https://lori.hr/wp-content/uploads/2023/03/Iskustva_potrebe_mladih_LGBTIQ_osoba_Hrvatska.pdf